

Секція: Інноваційні економічні механізми розвитку підприємств.

Кладченко І.С.

аспірант кафедри економіки підприємства

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

м. Донецьк, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ВИРІШАЛЬНИХ ПРОПОРЦІЙ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Фундаментальними складовими економічного розвитку держави як економічної системи є макроекономічні пропорції, які формують сприятливе середовище для господарювання [1, с. 52]. Диспропорційність, структурна незбалансованість звичайно виступають загрозами або, навіть, перешкодами ефективному функціонуванню та реальному розвитку економічних систем будь-якого рівня складності й впорядкованості. Такі причинно-наслідкові положення підтверджуються реаліями розвитку української економіки протягом останніх років. Так, при наявному темпі зростання ВВП як кількісного показника розвитку держави (120,2% у 2011р. у порівнянні з 2010р.) в Україні зареєстровано зниження якості життя населення (частка безробітних у 2011р. склала 7,9% економічно активного населення; перевищення кількості померлих над кількістю народжених на 1000 осіб у 2011 р. склало 3,5 рази) та підвищення техногенного навантаження на навколишнє середовище та низьку здатність екосистеми до відновлювання. Сучасне економічне зростання національної економіки забезпечується експлуатацією природного та людського капіталу без врахування потреб його збереження та подальшого гармонійного розвитку. Таке становище підіймає питання про збалансованість та якість орієнтирів функціонування України та зумовлює необхідність дослідження основних характеристик збалансованого розвитку.

Сучасність та перманентна актуальність вказаних питань підтверджується активізацією наукового інтересу з боку вітчизняної та зарубіжної вченої спільноти до проблем забезпечення гармонійного розвитку як національної економіки, регіону в цілому, так і окремого підприємства. Вирішенню наукових завдань у сфері управління збалансованістю та розвитком присвячені роботи Й. Шумпетера, М. Кондратьєва, В. Леонтьєва, Д. Медоуза, Д. Норта, Я. Тиненберга, В. Гейця, Л. Мельника, О. Расвнєвої, А. Филипенка, В. Яцкевича, О. Половяна та інших. Встановлення вирішальних пропорцій як значущого атрибуту збалансованого розвитку представляє істотний методичний та практичний інтерес та виступає головною метою здійсненого дослідження.

При вивченні специфіки функціонування соціально-економічних систем (національна економіка, галузь, підприємство) науковці підкреслюють існування тотальної спрямованості на досягнення оптимальності як єдиного можливого критерію їх ефективності. Сьогодні кожна сучасна економічна система - як світова, так і національна - підпорядкована критерію максимізації (екстремізації) капіталу у будь-якій його формі. Перебуваючи під впливом традицій, раціональне, ефективне ототожнюється з екстремальним, одночасно загострюючи суперечливість процесу розвитку [2, с.5].

Приймання до уваги лише одного атрибуту економічного розвитку – економічного зростання – без врахування якісних його характеристик призводить до ілюзорних результатів. Так, протягом останніх років при відносно стабільній тенденції щорічного зростання ВВП України (у середньому 16% на рік) на відміну від розвинених країн світу у структурі випуску нашої держави частка валової доданої вартості є значно меншою за частку проміжного споживання як в промисловості, так і в економіці в цілому [3, с.327]. Переважно ресурсномісткими виявляються пропорції сучасного розвитку національної економіки (табл. 1). Так, у середньому 61% вартості спожитих ресурсів створюють 39% відсотків національного доходу країни.

Таблиця 1 – Пропорції розвитку України протягом 2008-2011 рр.

Показники	2008	2009	2010	2011
Показники економічного зростання, млрд. грн.				
Валовий випуск	2457,8	2338,3	2842,6	3064,6
Проміжне споживання	1509,7	1425,0	1760,0	1748,0
Валова додана вартість	948,1	913,4	1082,6	1316,6
Основні макроекономічні пропорції, частки од.				
Ресурсномісткість	0,614	0,609	0,619	0,57
Продуктивність	0,386	0,391	0,381	0,43

Джерело: розраховано автором за даними статистичного щорічника України за 2008-2011 рр.

В роботі [3] проведений аналіз структурних змін в економіці України демонструє технологічну розбалансованість випуску внаслідок критичного скорочення високотехнологічного виробництва, збереження сировинної його спрямованості та надмірну залежність від експорту та кон'юнктури світових ринків. У контексті наведеного вище актуальним є таке бачення розвитку економічної системи (рис. 1).

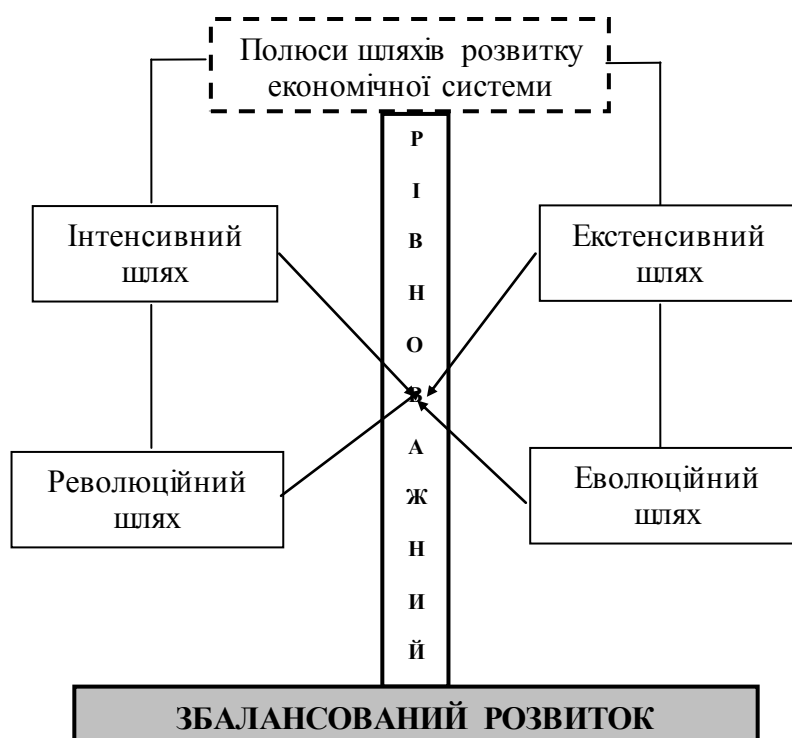

Рисунок 1 – Місце збалансованості у формуванні шляхів розвитку економічної системи

Дана схема являє собою бачення місця збалансованості у процесі розвитку будь-якої соціально-економічної системи. Воно поєднує такі протилежні, на перший погляд, категорії, як «розвиток» (зміни, зрушення) та «збалансованість» (рівновага, стійкість). Виникає питання про можливість та доцільність надання розвитку збалансованого характеру. В термінах економіки розвитку стає актуальним дослідження його природи, сутності та вирішальних пропорцій.

Саме пропорційність виступає єдиною ланкою вказаних феноменів існування економічної системи. Так, згідно з [4, с. 166] пропорційність відображує властивість природи, яке полягає в об'єктивній необхідності досягнення узгодженості та впорядкованості відтворювальних зв'язків в процесі розвитку природи й суспільства в напрямку їх більш досконалих форм. Наступна схема виявляє розкриває сутність поєднання «розвитку» та «збалансованості» в системні категорії «збалансований розвиток» (рис. 2).

Рисунок 2 – Атрибути збалансованого розвитку економічної системи

Отже, збалансований розвиток економічної системи представляється як спрямований, закономірний, незворотній рух у напрямку її якісних пропорційних змін. Збалансований розвиток зберігає об'єкт розвитку цілісним, а його структуру гармонійною. Його детальне вивчення дозволяє встановити зв'язок та залежність між показниками діяльності системи та її структурою.

Перелік посилань

1. Филипенко А.С. Экономическое развитие: цивилизационный подход / А.С. Филипенко. – М., 2002. – 260 с.
2. Яцкевич В. Проблема «меж зростання» і системна оптимізація //Економіка України. – 2006р. –№3. – с. 5-11.
3. Структурні зміни та економічний розвиток України: монографія / В. Геєць. – К., 2011р. – 695с.
4. Степочкина Е.А. Динамическая сбалансированность и перспективы индикативного планирования// Вестн. Волгогр. гос. ун-та. Сер. 3, Экон. Экол. – 2012 г. – №1(20) – с. 164-170.